

Центральна міська бібліотека для дорослих
ім. Бориса Антоненка-Давидовича

Роменська Шевченкіана

*Бібліографічно-краєзнавча
пам'ятка*

**До 200-річчя від дня народження
Кобзаря**

Ромни - 2014

Роменська Шевченкіана [Текст] : Бібліографічно-краєзнавча пам'ятка / Центральна міська бібліотека для дорослих ім. Бориса Антоненка-Давидовича; укладач провідний бібліограф МЦБС В. І. Салогуб. – Ромни, 2014.

У кожної нації є свої провідники, духовні лідери і натхненники. Для нас, українців, – це Тарас Григорович Шевченко.

Готуючись до відзначення 200-річного ювілею видатного сина українського народу, згідно з Указом Президента України № 257/2012 «Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка», 2014 рік в Україні оголошено роком Тараса Шевченка. ЮНЕСКО проголосила 2014-й рік роком Тараса Шевченка в світі.

Бібліографічно-краєзнавча пам'ятка містить дані про перебування Тараса Шевченка на Роменщині, інформацію про твори, де змальовується наш край, коротку довідку про збирача шевченкознавчої спадщини Г. С. Вашкевича, відомості про пам'ятник Кобзарю в Ромнах, окремі твори роменських місцевих поетів про Шевченка та бібліографічні відомості по цій темі.

НАША АДРЕСА:

Центральна міська бібліотека
для дорослих ім. Бориса
Антоненка-Давидовича
вул. Коржівська, 94
м. Ромни
Тел. 5-31-53
Ел. адреса library-romny@ukr.net

Роменщина, оспівана Великим Кобзарем

Для багатьох поколінь українців - і не тільки українців – Тарас Шевченко означає так багато, що сама собою створюється ілюзія, ніби ми все про нього знаємо, все в ньому розуміємо і він завжди з нами. Та це лише ілюзія. Шевченко як явище велике і вічне – невичерпний, нескінченний і завжди актуальний. У життєпис нашого національного генія, видатного поета і художника міцно і назавжди увійшла древня земля Роменщини, адже Кобзар не раз бував тут, набирався снаги, творив, мислив, відпочивав, любуючись чудовою природою цього краю, його працьовитими людьми, цінними надбаннями їх рук і духу. У своїх мистецьких творах, навіяних перебуванням в нашому краї виявляється його глибокий реалізм, прагнення відтворити правду життя, емоційна сила й гуманізм.

Вперше Шевченко відвідав Роменщину в 1843 році, коли після чотирнадцятирічної розлуки приїхав на Україну. Тоді ж він побував і в яготинській садибі князя Репніна, який з глибокою повагою ставився до Шевченка. Але найбільше зблизився поет з дочкою князя – Варварою Репніною, на яку він справив глибоке враження.

З листа Репніної до Ш. Ейнара ми довідуємося про від'їзд Шевченка до с. Андріївки Роменського повіту: «Він поїхав з моїм батьком в Андріївку і попередньо його відїзду я дала йому молитву, в якій були висловлені мої побажання йому. Він повернувся через десять днів, протягом яких я багато думала про нього...».

Т. Г. Шевченко надзвичайно плідно використав час, який провів в с. Андріївці: зустрічався з селянами, оглядав чудові околиці села, малював, писав. Повернувшись в Яготин. Поет подарував Варварі Репніній рукописи своїх поезій та автопортрет. Подорож нашим краєм відбилася згодом у повісті «Наймичка», написаній російською мовою, де відтворено панораму роменських околиць, Ромоданівський шлях та багато інших подробиць топографічного й побутового характеру. Люди, які цікавляться творчістю поета, не випадково називають цю повість роменською. Все тут справді обвіяне духом роменського

краю, дихає своєрідністю його природи, місцевого народного побуту. В повісті наводиться народний (чумацький) переказ про Ромоданівський шлях, описується краса річки Сули і природи Посулля («Прекрасная, умильная картина»), що так контрастувала з тяжким становищем уярмленого народу. Не раз згадує Тарас Шевченко літописний Ромен та тихоплинну Сулу в «Щоденнику», поемах «Великий льох», «Княжна», повісті «Капітанша».

Влітку 1845 року Шевченко приїжджав в Ромни на Іллінський ярмарок. Враження від тих відвідин були настільки сильні, що навіть через дванадцять років, на засланні, напередодні одержання давноочікуваного офіційного повідомлення про волю, він записав до свого щоденника: «Ильин день... Ильинская ярмарка в Ромнах. В 1845 году я случайно видел это знаменитое торжище. Три дня сряду глотал пыль и валялся в палатке покойного Павла Викторовича Свички...». Пребуваючи на ярмарку, поет став глядачем вистави за п'єсою Івана Котляревського «Москаль-чарівник» у виконанні акторів Харківської трупи, захоплювався виступом геніального актора Карпа Трохимовича Соленка у ролі Чупруна». Як свідчать спогади Шевченка, він залишив Ромни «купивши на жилет какой-то материи, фунт донского балыка». А ще, описуючи в щоденнику своє перебування в Ромнах, Шевченко згадує виступ циганського хору, свої зустрічі з батьком і братом декабриста О.І. Якубовича, одним із представників родини Родзянок.

Саме на цей час (1844-1847рр.) припадає період великого творчого піднесення поета. Він створює видатні політичні і революційні твори («Сон», «Кавказ», «І мертвим, і живим...» та інші). Під час своєї роменської подорожі Шевченко бачив гостро негативні постаті представників феодального панства, що викликає в нього гостру антипатію.

Важливе місце в творчості Шевченка-художника належить пейзажній темі. Пейзажний живопис передає неповторність рідної природи, рідної землі, вчить бачити і відчувати її красу, її багатство. Зрозуміло, що пейзажний живопис так само глибоко може передавати почуття і погляди художника, як і література, виражати світогляд митця, його філософські переконання.

Водночас пейзажні зарисовки, ескізи, малюнки, картини поета є свого роду художнім літописом його життя, показують, де бував Кобзар, що його вразило, що привернуло увагу, які почуття викликало.

Першим пейзажним малюнком Шевченка з Сумщини є «Урочище Стінка» (таку назву має місцевість у Роменському районі). В ньому чудово передається почуття широкого простору. Зображаючи бачене з високої гори, немов з

висоти пташиного польоту, Шевченко відтворив краєвид з пагорбами, перелісками, розсипаними далеко в долині хатами й багатю рослинністю. Від баченого віє свіжістю, повітря прозоре, сповнене сонця. Лівий і передній плани малюнка дещо темніші, а права й більш далека частина – світла й сонячна.

Одним з найбільш активних охоронців спадщини Кобзаря був наш земляк, уродженець с. Шумське Григорій Станіславович Вашкевич. Він був особисто знайомий з Шевченком і брав участь у підготовці прижиттєвого видання «Кобзаря», яке побачило світ у 1860 році. Після смерті поета Вашкевич почав активно збирати шевченкознавчі реліквії: автографи, малюнки Шевченка, оригінали фотографій та рукописів, другий відбиток посмертної маски Кобзаря та ін. В 1914 році всі ці

безцінні експонати Вашкевич передає Українському науковому товариству в Києві (нині вони зберігаються у фондах Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України).

*«...І оживу,
і думу вольную на волю
із домовини воззову...»*

Справжньою перлиною пам'яті про Т. Г. Шевченка в Ромнах є пам'ятник поету, збудований роменцями далекого 1918 року. Автором його є уродженець Роменщини Іван Петрович Кавалерідзе – видатний скульптор, кінорежисер і драматург. Він не випадково прийшов

до образу Великого Кобзаря. «Можливо тому, що в моєму родові два корені, - говорив митець, - український і грузинський, я подвійною любов'ю любив і люблю Шевченка. Його могутньо-проникливий «Кавказ» навіював скульптурний образ Прометея. Все моє життя – осмислення генія Шевченка і відтворення його образу. В різні часи – по-різному» .

Роменський пам'ятник Т. Г. Шевченку – це перший монументальний пам'ятник поету. У ньому вражає глибина образного задуму, яскраво виражена соціальна характеристика героя. Кавалерідзе побачив у Шевченкові не самотню страждаючу людину, а розкрив у його образі «народне, гуманістичне начало». Скульптору у його роботі над пам'ятником допомагали десятки добровільних помічників. Це була справді народна будова. На багатолюдному мітингу в день відкриття пам'ятника, що відбувся 27 жовтня 1918 року, виступив 80-літній Г. С. Вашкевич. Він брав активну участь в обговоренні проекту пам'ятника, в роботі скульптора над образом Кобзаря.

Минали роки... Пам'ятник був пошкоджений, почав руйнуватися, тому постало питання про його реставрацію. Враховуючи значимість і культурно-мистецьку цінність

роменського пам'ятника Т. Г. Шевченку, було вирішено перевести його з бетону в бронзу і граніт. 1982 року пам'ятник Шевченку, оновлений київськими скульпторами Б. С. Довганем, В. М. Клоковим, архітектором Ф. І. Юр'євим, знову постав – уже в бронзі.

Свято бережуть пам'ять про Т. Г. Шевченка на Роменщині. Окрім Ромен, пам'ятники Кобзарю встановлені в селах Глинську, Андріївці, Смілому, ім'я поета носить бульвар, парк культури і відпочинку. Особливе зацікавлення відвідувачів Роменського краєзнавчого музею викликає старовинний музичний інструмент – торбан, що належав Тарасу Шевченку.

Швидко спливають роки... Та всюди, в тому числі й на нашій роменській землі не стихає, а, навпаки, гучніше лине Тарасова слава, лине «в сім'ї вольній, новій». І нехай стократ сильніше звучить вона над нашим краєм! За його безсмертним заповітом.

Поети Роменщини про Великого Кобзаря.

Йосип Дудка «Любов'ю увінчаний»

На відкриття реставрованого в бронзі

пам'ятника Шевченкові в Ромні

20 лютого 1982 року.

Ці барви сонця українські

І многолюддя – в щедрі дні!..

Немов на ярмарку Іллінським

У славнім, древньому Ромні...

І він – ось тут!

З яких віддалили

Твої думи переліт?!

Мов сад, що сповнений плодами.

Несе красу зважнелих віт.

Вогненні ти пісні посіяв

В отій тяжкій, гіркій порі,

Щоб нетрі збурені Росії

Звесніли морем прапорів!

Щоб нива ця, свята й нетлінна,

Вродила зерна золоті,

Щоб вічно квітла Україна
У колі друзів і братів.
Безсмертна міць – і бронза, й камінь.
Безсмертніш є – любов людей.
Навік увінчаний віками
Кобзар наш, духу Прометей.

Валентин Заворотько «До шевченкіани».

У травневу неділеньку,
Удосвіта на зорі,
Задзвеніли срібні струни,
Українські кобзарі.
 Ой що ж то за гомін,
 По якій причині,
 В кобзарському роді,
 По всій Україні.
Сто сімдесяти п'яти річчя,
Воскресило брата,
Святого мученика,
Шевченка Тараса.
 Ой зацвіла калинонька
 Рясним білим цвітом,
 То з'їхались кобзарі,
 Та з усього світу.
То з'їхались брати й сестри,
Та з усього світу,
Щоб покласти на могилу,
Брату зілля-квіти.
 Не забути спом'янути
 Всі слова пророчі,
 Подивитись не зрадливо
 Друг другу в очі.
Живи Тарас в нашій серці,
Твоє слово будить,
За твої слова пророчі
Не забудуть люди.

Інна Зубко «Син землі української»

Хто він? Пророк? Чи геній? Чи титан?
Слова гучні, але якісь абстрактні.
Мені здається, що вони не здатні
Допомогти торкнутись серцем нам
Його душі, що мов стокрилий птах,
Летіла завжди в рідну Україну –
Нещасну, бідну, дорогу, єдину,
Оспівану й оплакану в піснях.
Хто ж ін.? – її поет і захисник,
Борець за правду, щастя і свободу,
Мала краплина із ріки народу,
Гігант чи, може, просто чоловік?
Мені б його хотілось порівняти
Із хвилями бурхливого Дніпра,
Із степом, де роздолля є вітрам,
Із грудкою землі, що біля хати.
Бо вічний він, як і сама земля.
В сім'ї великій, дружній, вольній, новій
Живе він в кожному серці, в кожному слові,
І час його від нас не віддаля.

Андрій Кубах «Криниця».

...Як заповіт, запам'ятав одне:

Коли вже все на світі проясниться
І втома шлях, мов гребля, перетне,
Прийти до Кобзарєвої криниці.

 Прийду і серцем втомленим озвусь,

 Щоб відійшли усі намули ниці.

 І Правда возглаголить чаром вуст,

 Якщо припасти ними до криниці.

О брилу часу гостреним пером

Іти і пробиватись напролом

Потоком слів, які чистіші криці.

Нас дума Кобзарєва привела

До доброти без хитрощів і зла –

Вся мудрість в джерелі його криниці.

Олеся Ластівка «Пам'ятник Тарасові в Ромні»

Тарас низько похилився,
Сидить у зажурі:
На життя це надивився –
Злиденне, похмуре.
Обшарпали й повтікали –
Україна гола.
Безсоромно згвалтували
Її тіло кволе.
Розпач вирвався в Тараса:
- Мамо моя рідна!
Ще не вмерла Україна,
Іще жива, бідна...

Тетяна Лісненко «Тарасова доля».

Важка Тарасу визначилась доля,
Важкий для нього був шалений час.
Дніпрові хвилі котяться поволі, -
Відпочива там батько наш, Тарас.
Гора оця йменується Чернеча,
Там поросли задумливі дуби,
І клени мріють гордо, молодечо,
Й берізки ніжні мріють у журбі...
Тарас стоїть, а навкруг нього – думи,
Як рій бджолиний купчаться отут.
Він все стерпів, а скільки було глуму!
Тепер ті мрії кленами ростуть...
А там далеко гілочку вербову
Крилата пісня в далеч понесла.
Як житнє поле колоситься мова,
Вона в серцях барвінком поросла...

Павло Нищий «Тарас, Тарас! Поет народний»

Тарас, Тарас! Поет народний
Такий величний і простий.
Титан, мислитель благородний
І неспокійний разом з тим.
Ти кликав нас до зір, до неба,

Народом вільним між людьми.
Вже стільки літ живем без тебе,
Але з тобою вічно ми!

І поміж нами твої думи,
Твоє ім'я в віках не тоне.
З тобою зборемо біду ми
І час щасливий нам настане.

Григорій Олійник «Шевченків дуб»

*У селі Андріївці Роменського району
стоїть понад 500 років велетень-дуб,
під яким, за переказами, відпочивав і
писав свої твори Т. Г. Шевченко.*

Півтисячі років
Цей велетень-дуб,
Розлогий, високий
Росте життєлюб.

О дубе величний,
Твій гомін, твій шум –
Це відлунок вічний
Тарасових дум.

Ось тут під тобою,
В невільницький час
Сталить свою зброю
Закликав Тарас.

Проїшли буревії –

І сонце сія,
Найбільша надія –
Вкраїна моя.
І в кожному листочку,
В дубовім гіллі
Ми чуємо серце
Поета землі.

Михайло Чигрин «Торбан»

*У роменському краєзнавчому музеї знаходиться торбан,
на якому грав Тарас Шевченко.*

Скажіть чого хвилює нас

Тепер оцей торбан до болю?
На ньому грав колись Тарас –
Борець за правду і за волю.

І дивлячись на цей торбан,
Ми чуєм гру і голос співу:

То повний ласки і пошан,
То повний ненависті й гніву.

Поет на ньому часто грав,
Бо серце думою пеклося,
Бо він за всіх переживав,
Бо він за кожного боровся.

Та обривав він часто гру
І обривав свій спів на слові,
Бо на торбані мало струн
І дуже мало слів у мові...

Сидів, схилившись, Тарас,
Зітхання рвалось, мов буруни,
Він линув думкою до нас,
А сльози падали на струни...

Увага, слухайте, живі!
Сповитий давності туманом, -
Із глибини століття він
Передає привіт торбаном.

Федір Швїндін «Тарасу Шевченку»

Прикутий ланцюгом до скелі...
З прибоєм пісня рання грає,
І йдуть вітри. І день встає
Над неозорим моїм краєм,
А землю сонечко вітає.

Грималь в піснях ім'я твоє.
У горі виріс. Шлях між люди
Заріс колючими тернами.
«Коли ж та воля ясна буде.
Коли зітхнуть вільніше люди?»
В безсонні думав ти ночами.
 І слались думи на папір.
 А за вікном гриміли грози...
 Закованих вели в Сибір
 До каторжанських темних нір,
 А ти ронив гарячі сльози.
І стрепенувсь, як Прометей,
В піски подалі від людей,
Щоб задушити гнів грудей,
Тебе заслали до пустелі...
 Далекий сивий Кос-Арал...
 Руді степи і темні ночі.
 Хоча життя і догора.
 Та в домовину не пора,
 І знов гримлять слова пророчі.
В хоромах панських плаче сич,
Варнак іде. За ним Ярема.
І в пожарах ясніє ніч,
О, панські голови із пліч
Летіли в трави не даремно.
 Як грали грози голубі,
 Ми з рук кайдани позбивали
 В бою, в смертельній боротьбі
 Скували щастя ми собі –
 З рабів назавжди людьми стали.
Прибоем пісню награв,
І йдуть вітри. І день встає.
В сім'ї великій, вольнім краї
Ми тихим словом споминаєм
Ім'я окрилене твоє.

Література:

1. Тарас Шевченко і Сумщина [Текст]: Збірник. – Суми: Ред.-вид. відділ облуправління по пресі, 1993. – 104с.
2. Роменщина літературна [Текст]. – Суми: ПКП «Єллада S», 2012. – 464с.
3. Манжела, Б. Роменські зустрічі Великого Кобзаря [Текст] / Б. Манжела // Вісті Роменщини. – 2013. – 18 травня. – С.8.
4. Манжела, Б. Розстріляна душа поета, або 10 днів у Андріївці [Текст] / Б. Манжела // Вісті Роменщини. – 2013. – 9 березня. – С.5.
5. Іващенко, О. Григорій Вашкевич – наш славетний земляк [Текст] / О. Іващенко // Тандем-прес. – 2011. - №31. – С.10.